

Sant Miquel Arcàngel, patró dels radiòlegs i dels radioterapeutes

Miquel Bruguera i Cortada

Unitat d'Estudis Acadèmics. Col·legi Oficial de Metges de Barcelona. Barcelona.

Algunes especialitats, tan mèdiques com quirúrgiques, han escollit el seu sant patró en relació amb algun fet espectacular de la vida del sant o de la santa, com en el cas de santa Llúcia¹, patrona dels oftalmòlegs, a qui van enunciar els ulls en el seu martiri; o per un miracle, com el que va fer sant Blai, que va salvar de morir ofegat un nen que s'havia empassat una espina de peix², i per això és patró dels otorrinolarinòlegs; o per un fet curiós de la vida del sant, com és el cas de la llarga espera per ésser rebut pel seu bisbe que va fer sant Fiacre, que va provocar que deixés l'empremta de les seves natges en la pedra on seia, i per això és el patró dels proctòlegs³. En el cas que referim en aquest article, van ser uns metges radiòlegs italians els que van decidir que la funció de l'arcàngel sant Miquel i la seva iconografia el farien idoni per a ser el patró dels radiòlegs i radioterapeutes⁴.

Sant Miquel Arcàngel, màxima autoritat celestial

L'arcàngel sant Miquel és, segons la tradició cristiana i jueva, el cap de l'exèrcit celestial: el primer o el més important dels set arcàngels⁵. Els tres principals són sant Miquel, sant Gabriel i sant Rafael. Els secundaris es diuen Uriel, Samael, Baraciel i Selafiel.

La devoció a l'arcàngel sant Miquel està estesa per tot el món. Multitud d'esglésies estan posades sota l'advocació de sant Miquel. És el patró de moltes ciutats i regions. A Catalunya és patró del Bages, de Figueres, de Molins de Rei, de Mont-roig del Camp, d'Almóster i de moltes més poblacions. També ho és de 62 localitats franceses i d'Ucraïna.

Un fet curiós és l'existència de set monestirs dedicats a l'arcàngel sant Miquel situats, des d'Irlanda a Israel, en una mateixa línia recta, la coneguda com "línia sacra"⁶. El primer dels monestirs és a l'illa Skellig Michael, a Irlanda; el

segon a Cornualla, St. Michael's Mount; el següent a Normandia, el Mont Saint-Michel; el quart és vora Torí, la Sacra di San Michele; el següent, el Monte Sant'Angelo a l'Apúlia; el sisè a Grècia, a Panormitis, a l'illa de Symi; i el darrer a Haifa, Israel, el monestir Stella Maris Monte Carmelo (Figura 1).

Sant Miquel Arcàngel està representat en un nombre elevat de retaules i de pintures, i nombroses esglésies tenen estàtues de sant Miquel, on se'l veu perseguint amb la llança o amb l'espasa el dimoni. Algunes d'aquestes representacions es mostren en aquest article (Figures 2-6).

Atributs de sant Miquel Arcàngel

Sant Miquel està representat com un arcàngel (per tant, és un sant amb ales) que porta una armadura (Figures 2 i 3) i una llança o una espasa flamígera a la mà, que clava al dimoni, que s'arrossega per terra, a vegades en forma de drac. Aquesta és la funció que correspon a l'arcàngel com a capdavanter dels soldats de Crist i guardià del paradís, fent fugir Llucifer.

En les representacions medievals anava amb túnica (Figura 4), però a partir del segle XV es vesteix com un cavaller medieval (Figures 2 i 3), similar a sant Jordi, de qui es distingeix perquè no va a cavall —ja que és un àngel—, sinó volant, perquè té ales.

En algunes imatges es representa sant Miquel pesant les bones i les males obres dels difunts al llarg de la seva vida, ja que es creia que permetien determinar si un difunt havia d'anar al cel o a l'infern (Figures 4 i 5).

En algunes pintures es posa l'accent en la batalla entre sant Miquel Arcàngel i altres arcàngels contra els àngels dolents liderats per Llucifer (Figures 6 i 7).

La proposta de fer a sant Miquel Arcàngel patró dels radiòlegs

El 1933, els professors de la Facultat de Medicina de Gènova, Vittorio Maragliano, Gian Battista Cardinale i Alessandro Vallebona, van proposar als seus col·legues radiòlegs sol·licitar del papa Pius XII que donés reconeixement oficial al patronatge de l'arcàngel sant Miquel. La proposta d'aquests tres metges va ser acceptada pels seus col·legues i pel papa.

Correspondència: Miquel Bruguera i Cortada
Unitat d'Estudis Acadèmics
Col·legi Oficial de Metges de Barcelona
Passeig de la Bonanova, 47
08017 Barcelona
Adreça electrònica: mbruguera@comb.cat

FIGURA 1. "Línia sacra" de monestirs dedicats a l'arcàngel sant Miquel

FIGURA 2. Centre del Retable de Sant Miquel de Cruïlles, de Lluís Borrassà (1416). Prové de l'església parroquial de Sant Miquel de Cruïlles i es conserva al Museu d'Art de Girona

El fonament de la petició era la constatació que la iconografia del sant s'adapta als radiòlegs, que han de posar-se una bata de plom per evitar irradiar-se —l'arcàngel es posa una armadura—, i que amb els seus instruments envien raigs —com els que surten de l'espasa de l'arcàngel.

El papa, a través de la Sagrada Congregació de Ritus va emetre un decret, el 15 de gener de 1941, en què autoritza que l'arcàngel sant Miquel sigui el sant patró i protector de radiòlegs i radioterapeutes.

Aquesta declaració ara seria confosa perquè els radioterapeutes són oncòlegs i els oncòlegs clínics no estan inclosos en aquesta declaració. Als anys 1940, quan es nomena l'arcàngel patró, l'oncologia encara no tenia subespecialitats i els radioterapeutes estaven associats amb els radiòlegs.

Els promotors

Vittorio Maragliano (1878-1944) fou un dels pioners de la radiologia a Itàlia. Ja d'estudiant, Gian Battista Cardinale freqüentava el gabinet de radiologia del Prof. Maragliano, quan només feia un any del descobriment dels raigs X. Més tard, Cardinale fou l'assistent del Prof. Maragliano i autor del Tractat de Radiologia, llibre de gran difusió a Itàlia. El 1910 és catedràtic de terapèutica física i el 1919 fou elegit president de la SocietÀ Italiana di Radiologia.

Alessandro Vallebona (1899-1987) fou el successor de Maragliano a la Càtedra de Radiologia Mèdica de la Universitat de Gènova, càrrec que ocupà de 1950 a 1969. Fou el descobridor de la tomografia i es considera com l'iniciador de l'escola genovesa de radiologia.

En la seva sol·licitud al papa perquè designés sant Miquel Arcàngel patró dels radiòlegs i radioterapeutes, els promotors argumentaren que els raigs que desprèn l'espasa flamígera de sant Miquel són la representació dels raigs que fulminen el mal i al pecat.

FIGURA 3. Retaule de Sant Miquel, de Jaume Huguet (1455-1460), encarregat pel Gremi dels Tenders i Revenedors de Barcelona el 1455 per a la seva capella dins l'església de Santa Maria del Pi de Barcelona. Des de 1970 és al Museu Nacional d'Art de Catalunya

FIGURA 4. Fresc del Guariento, ca. 1350, que representa sant Miquel pesant les ànimes dels difunts. El dimoni pretén endur-se el difunt cap a l'infern. Exhibit al Palazzo Carrara de Pàdua

FIGURA 5. Sant Miquel pesa en una balança les bones i males obres del difunt. Del mestre de Soriguerola, finals del s. XIII. Museu Episcopal de Vic

FIGURA 6. *La caiguda dels àngels rebels* de Pieter Brueghel el Vell. Museu Reial de Belles Arts de Bèlgica (Musées royaux des Beaux-Arts de Belgique). Brussel·les

FIGURA 7. *La caduta degli angeli ribelli* de Luca Giordano (1666)

Projecció del patronatge de l'arcàngel Miquel

Des de 1944, sant Miquel Arcàngel és el patró de radiòlegs i radioterapeutes i la seva festa se celebra el 29 de setembre.

Des de temps antics ha estat considerat també com un àngel protector, vinculat també amb la sanació. És també el que acaba amb algunes epidèmies, com testimonia la seva estàtua que corona el Castel Sant'Angelo de Roma⁸.

El nom del castell prové de l'any 590, durant una gran epidèmia de pesta que va assolir la ciutat de Roma. El papa Gregori I va veure l'arcàngel sant Miquel al capdamunt del castell, embeinant l'espasa, cosa que significava l'acabament de l'epidèmia. Per commemorar aquesta aparició, es va coronar l'edifici amb l'estàtua d'un àngel: primer una escultura de marbre i, des del 1753, n'és una de bronze.

Sant Miquel Arcàngel és el sant patró de la Infanteria i de l'Exèrcit a diversos països. A Espanya ho és de la policia. En alguns països, com el Brasil, és considerat també com el sant patró dels paracaigudistes.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

1. Ortiz-Hidalgo C. Lucía de Siracusa: santa patrona de las enfermedades de los ojos. *Rev Mex Oftalmol*. 2021;95(1):28-34.
2. Bruguera i Cortada M. Sant Blai, patró dels otorrinolaringòlegs. *Annals de Medicina*. 2023;106(3):135-7.
3. Bruguera i Cortada M. Sant Fiacre, patró dels proctòlegs. *Annals de Medicina*. 2021;104(3):135-7.
4. Martini M, Barberis I, Bragazzi NL, Rubino L, Cardinale EA. Papa Pio XII nella storia della radiologia: San Michele Arcangelo protettore dei radiologi. *Acta Med Hist Adriat*. 2019;17(2):337-46.
5. HolyBlog [Internet]. Los santuarios de san Miguel Arcángel y destinos de peregrinación por descubrir. 6 de juny de 2022. Consultable a: <https://www.holyart.es/blog/santos-y-beatos/los-santuarios-de-san-miguel-arcangel-destinos-de-peregrinacion-por-descubrir/>. Accés el 27 de setembre de 2023
6. Sierra X. San Miguel, patrón de radiólogos y radioterapeutas. A: Blog Un dermatólogo en el museo. 29 de setembre de 2021. Consultable a: <http://xsierrav.blogspot.com/2021/09/san-miguel-patron-de-radiologos-y.html>. Accés el 27 de setembre de 2023.
7. Martini M, Cardinale AE. Vittorio Maragliano (1878-1944) in the history of European medicine: Grand master and pioneer of Italian radiology. *J Med Biogr*. 2023;31(2):104-12.
8. La leyenda de Sant'Angelo. *La Vanguardia*, 22 de febrer de 2020. Consultable a: <https://www.lavanguardia.com/participacion/las-fotos-de-los-lectores/20200222/473681469557/leyenda-puente-castillo-santangelo-roma.html>. Accés el 27 de setembre de 2023.